[19] Nastasi - Scimone. «Pietro Mengoli and the Six-Square Problem». *Historia Mathematica* (1994), 10–27.

[20] A. Natucci. «Mengoli». A: C.C. Gillispie [ed.]. *Dictionary of Scientific Biography*. Nova York: Scribner's (1970-1991), 303–304.

[21] H. Oldenburg. *The Correspondence of Henry Oldenburg*. 13 vol. Madison: University of Wisconsin Press (1986). [Editat per Rupert Hall & Marie Boss Hall]

[22] L. Pepe. «Il Calcolo infinitesimale in Italia agli inizi del secolo XVII». *Bollettino di Storia delle Scienze Matematiche* 1 (1981), núm. 2, 43–101.

[23] G. Tabarroni. «Geminiano Montanari». A: C.C Gillispie [ed.]. *Dictionary of Scientific Biography*. Nova York: Scribner's, 9 (1971–1991), 485–487.

[24] G. Vacca. «Sulle scoperte di Pietro Mengoli». *Atti dell'Accademia Nacionale del Lincei-Rendiconti* XXIV (1915), 5.

Problemes

Juanjo Rué
Universitat Politècnica de Catalunya

Nova remesa de d'incògnites matemàtiques per als àvids entusiastes de la resolució de problemes. En aquesta ocasió, tenim quatre problemes de diferent temàtica, i proposats per amics i col·laboradors de totes les geografies: per començar, Miquel Amengual, des de Cala Figuera, ens proposa un problema geomètric molt maco en honor al meu antecessor en aquesta secció, Carles Romero. Xavier Ros-Otón, des de Zuric, ens fa arribar un problema d'anàlisi molt interessant. José Luis Díaz-Barrero, des de Barcelona ens farà passar una bona estona treballant amb un dels seus problemes de desigualtats tan complicats...i alhora tan entretinguts! I finalment Joaquim Nadal, des de Llagostera, ens suggereix un problema de recurrències dobles per treballar-hi una estona. A tots ells els agraeixo la disponibilitat i el bon gust matemàtic en les propostes que ens han fet!
Pel que fa a les solucions dels problemes proposats al número passat: hem rebut solucions de Miquel Amengual, d'Esteve Casas, des de Sant Celoni i de Joaquim Nadal. Moltes gràcies també per les propostes de solucions, totes elles plenes d'enginy i bones idees. Quant a l'últim problema, proposat per l'editorial, malauradament no hem rebut cap solució correcta. Com veureu, es requeria d'una combinació d'arguments combinatoris, junt amb una idea analítica, a fi d'arribar a una contradicció.
Amb vista a les solucions i noves propostes de problemes: podeu fer-nos arribar la informació a l'adreça de correu electrònic següent:

`juan.jose.rue@upc.edu`

Les propostes de solucions (i també nous problemes proposats) seran especialment benvinguts si estan escrits en TEX o LaTEX i amb les figures corresponents. Això facilitarà molt l'edició i la feina de tots. Moltes gràcies...i a resoldre problemes s'ha dit!

Problemes proposats

A145. (Proposat per Miquel Amengual Covas, Cala Figuera, Mallorca.)

Dedicat a Carles Romero i Chesa. Quatre circumferències $O_1\,(r_1)$, $O_2\,(r_2)$, $O_3\,(r_3)$ i $O_4\,(r_4)$ són mútuament tangents exteriorment i la recta l és una tangent comuna a $O_1\,(r_1)$, $O_2\,(r_2)$ i $O_3\,(r_3)$.

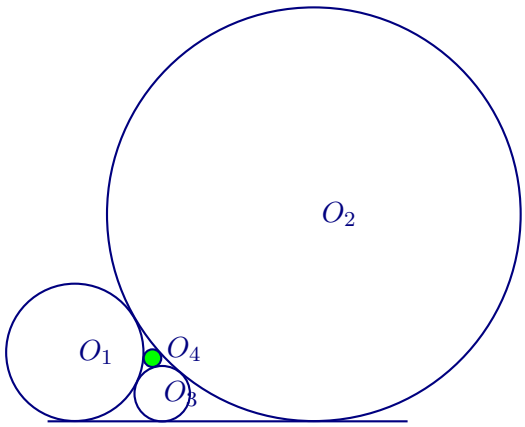

1) Expressau el valor de r_4 com una funció de r_1 i de r_2.

2) Si d és la distància de O_4 a l, provau que $d = 7r_4$.

A146. (Proposat per Xavier Ros-Otón, Universitat de Zuric, Zuric.)
Sigui $u(x)$ una funció contínua.

1) Demostreu que si $\frac{1}{h}(u(x+h) - u(x))$ és constant per a tot h, aleshores $u(x) = ax + b$.

2) Demostreu que si $\frac{1}{h^2}(u(x+h) + u(x-h) - 2u(x))$ és constant per a tot h, aleshores $u(x) = ax^2 + bx + c$.

A147. (Proposat per José-Luis Díaz Barrero, BarcelonaTech UPC, Barcelona.)
Siguin a, b, c tres nombres reals positius tals que $a + b + c = 1$. Demostreu que la desigualtat

$$\frac{a^3}{x^2+2y^2} + \frac{b^3}{y^2+2z^2} + \frac{c^3}{z^2+2x^2} \geq \geq \frac{1}{9\left(x^2+y^2+z^2\right)}$$

és certa per a tots els nombres reals positius x, y, z.

A148. (Proposat per Joaquim Nadal i Vidal. Llagostera.)
Sigui $a_{0,0} = 1$, $a_{n,k} = 0$ si $k < 0$ o $k < n$ i $a_{n,k} = \frac{1}{2}\left(a_{n-1,k-1} + a_{n-1,k}\right)$. Calculeu $\lim_{n\to\infty} n a_{2n,n}^2$.

Solucions

A141. (Proposat per Joaquim Nadal i Vidal, Llagostera.)

En un triangle $\triangle ABC$ traceu (mitjançant regla i compàs) una recta paral·lela l a la base BC que talli els costats AB i AC en els punts D i E, respectivament, tal que $BD + CE = BC$.

Solució: (Solució de Miquel Amengual Covas, Cala Figuera, Mallorca.)

Analitzem primer la construcció: siguin D i E punts sobre els costats AB i AC, respectivament, d'un triangle $\triangle ABC$, tals que el segment DE és paral·lel al segment BC i $BD + CE = BC$. En particular, es complirà que $BD < BC$. Així doncs, sigui P el punt de l'interior del costat BC tal que $BP = BD$ i, per tant, $PC = BC - BP = BC - BD = CE$.
D'altra banda, del teorema de Thales se'n dedueix que

$$\frac{BD}{CE} = \frac{AB}{AC}.$$

Tenint en compte que $BP = BD$ i $PC = CE$, la igualtat anterior s'escriu

$$\frac{BP}{PC} = \frac{AB}{AC},$$

d'on deduïm, pel recíproc del teorema de la bisectriu interior, que P és el peu de la bisectriu de $\widehat{CAB}$.

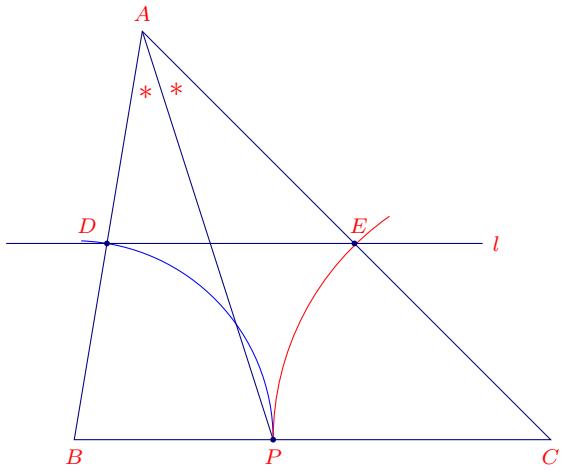

La construcció geomètrica és aleshores la següent: si tracem la bisectriu interior de l'angle $\widehat{CAB}$ del triangle $\triangle ABC$ i aquesta talla el costat BC en el punt P, llavors la circumferència de centre B i radi BP talla el costat AB en el punt D i la circumferència de centre C i radi CP talla el costat AC en el punt E.

La recta que uneix aquests punts D i E és la recta l volguda.

En particular, el problema té una sola solució.

A142. (Proposat per José Luis Díaz-Barrero, UPC BarcelonaTech, Barcelona.)

Siguin a, b dos nombre reals positius. Demostreu que:

$$\left(\frac{1}{1+\sqrt{a}}\right)\left(\frac{1}{1+\sqrt{b}}\right) + \sqrt{\frac{a(1+\sqrt{b})^2+b(1+\sqrt{a})^2}{ab+(1+\sqrt{a})^2(1+\sqrt{b})^2}} < 1.$$

Solució: (Solució d'Esteve Casas, Sant Celoni.) Expressem primer la desigualtat d'una altra manera, dividint el numerador i el denominador de la part interior de l'arrel per $(1+\sqrt{a})^2(1+\sqrt{b})^2$ i reescrivint les fraccions de fora:

$$\left(1-\frac{\sqrt{a}}{1+\sqrt{a}}\right)\left(1-\frac{\sqrt{b}}{1+\sqrt{b}}\right) + \sqrt{\frac{\left(\frac{\sqrt{a}}{1+\sqrt{a}}\right)^2+\left(\frac{\sqrt{b}}{1+\sqrt{b}}\right)^2}{1+\left(\frac{\sqrt{a}}{1+\sqrt{a}}\right)^2\left(\frac{\sqrt{b}}{1+\sqrt{b}}\right)^2}} < 1.$$

Fem ara el canvi de variable $c \to \frac{\sqrt{a}}{1+\sqrt{a}}$ i $d \to \frac{\sqrt{b}}{1+\sqrt{b}}$, amb $0 < c < 1$, $0 < d < 1$. La desigualtat a calcular es converteix en:

$$(1-c)(1-d) + \sqrt{\frac{c^2+d^2}{1+c^2d^2}} < 1.$$

Desenvolupem aquesta expressió:

$$\sqrt{\frac{c^2+d^2}{1+c^2d^2}} < c+d-cd$$
$$\longrightarrow \frac{c^2+d^2}{1+c^2d^2} < (c+d-cd)^2.$$

Passant ara el denominador de l'esquerra a l'altra banda multiplicant i agrupant l'expressió com si fos un polinomi en la variable c (igual es podria haver fet per la d, l'expressió és simètrica), obtenim que la desigualtat anterior s'escriu:

$$0 < (d^4+d^2-2d^3)c^4 + (2d^3-2d^4)c^3 + (d^4+d^2-2d)c^2 + (2d-2d^2)c.$$

Finalment, simplificant aquesta expressió per $cd(1-d)$, obtenim la desigualtat:

$$0 < (d-d^2)c^3 + 2d^2c^2 - (d^2+d+2)c + 2.$$

Tenim així un polinomi de tercer grau $P(c) = (d-d^2)c^3+2d^2c^2-(d^2+d+2)c+2$. Veurem ara que té derivada negativa en l'interval $[0,1]$ i, per tant, que el mínim del polinomi $P(c)$ s'assoleix en el valor $P(1) = 0$. Dit d'una altra manera: $P(c)$ és estrictament positiu en l'interval $[0,1)$. En efecte:

1. La derivada primera és $P'(c) = 3(d-d^2)c^2 + 4d^2c - (d^2+d+2)$ i, per tant, $P'(0) = -(d^2+d+2) < 0$ i també $P'(1) = 2d-2 < 0$
2. La derivada segona $P''(c) = 6(d-d^2)c+4d^2$, $P''(0) = 4d^2 > 0$ i $P''(1) = 6d-2d^2 > 0$
3. Per tant, la derivada primera és estrictament creixent passant dels valors negatius $-(d^2+d+2)$ a $2d-2$, és a dir, sempre negativa.

A143. (Proposat per Miquel Amengual Covas, Cala Figuera, Mallorca.)

Sigui $\triangle ABC$ un triangle tal que $\widehat{BAC} > 90°$. Siguin D, E punts sobre el segment BC tals que $AD \perp AC$ i $AE \perp AB$. Sigui H el peu de la perpendicular des de A a BC. Suposant que

$$\frac{1}{BD} + \frac{1}{CE} = \frac{1}{AH},$$

determineu l'angle $\widehat{BAC}$.

Solució: (Solució de Joaquim Nadal Vidal. Llagostera.)

Denotem per A l'angle $\widehat{BAC}$, i similarment per B i C. Tots els angles que apareixeran els escriurem en graus. Així mateix, denotem per a, b i c les longituds dels costats BC, AC i AB, respectivament.

Per començar, observeu que els angles del triangle $\triangle ABD$ són $A-90$, B i $C+90$. Aleshores, pel teorema del sinus tenim que:

$$\frac{BD}{\sin(A-90)} = \frac{c}{\sin(C+90)},$$

d'on deduïm que:

$$BD = \frac{c\sin(A-90)}{\sin(C+90)} = \frac{c\sin(A-90)}{\cos(C)} = \frac{b\sin(C)\sin(A-90)}{\sin(B)\cos(C)}.$$

D'altra banda, els angles del triangle $\triangle ACE$ són C, $A-90$ i $B+90$, i novament pel teorema del sinus tenim que:

$$\frac{CE}{\sin(A-90)} = \frac{b}{\sin(B+90)},$$

d'on deduïm que $CE = b\frac{\sin(A-90)}{\cos(B)}$. Finalment, observem que $AH = b\sin(C)$. Ara combinem aquestes tres expressions amb la condició de l'enunciat, és a dir:

$$\frac{1}{BD} + \frac{1}{CE} = \frac{1}{AH} \longrightarrow$$
$$\frac{\sin(B)\cos(C)}{b\sin(C)\sin(A-90)} + \frac{\cos(B)}{b\sin(A-90)} = \frac{1}{b\sin(C)}.$$

Treballant aquesta expressió se'n dedueix que:

$$\sin(B)\cos(C) + \cos(B)\sin(C) = \sin(A-90),$$

i, per tant, s'ha de complir que $\sin(B+C) = \sin(A-90)$. Aquesta equació ens diu, doncs, que o bé $B+C = A-90$ o bé que $B+C+A-90 = 180$. Combinant ara cadascun dels casos amb la condició del triangle ($A+B+C = 180$) constatem que el segon cas no és possible. En el primer cas, però, deduïm que $A = 135$, i aquesta és la solució del problema.

A144. (Proposat per l'editorial.)

Sigui A un conjunt de nombres enters positius. Definim la funció $R_A(n)$ com el nombre de solucions de l'equació $n = x+y$ amb x, $y \in A$ i $x \leq y$. Demostreu que si A és infinit aleshores, per n suficientment gran, $R_A(n)$ no pot ser una funció constant.

Solució: (Solució de l'editorial.)

Donat un conjunt A de nombres enters positius, considerem la seva funció generadora associada $f_A(z) = \sum_{a\in A} z^a$. Amb aquesta notació, es compleix que podem codificar la funció $R_A(n)$ mitjançant la funció generadora següent:

$$\sum_{n\geq 0} R_A(n)z^n = \frac{f_A(z)^2 + f_A(z^2)}{2}.$$

En efecte: $f_A(z)^2$ té com a coeficient n-èssim el nombre de solucions de l'equació $x+y=n$ (sense restricció per x, y llevat que tots dos són elements de A), mentre que $f_A(z^2)$ codifica en el seu coeficient n-èssim el nombre de solucions de l'equació $2x = n$, per $x \in A$. Per tant, el coeficient n-èssim de $\frac{f_A(z)^2+f_A(z^2)}{2}$ codifica el nombre de solucions de l'equació $x+y=n$, amb $x, y \in A$, on, a més, $x \leq y$.

Si ara la funció $R_A(n)$ és constant d'un lloc en endavant (diguem a partir de n_0), aleshores

$$\sum_{n\geq 0} R_A(n)z^n = P(x) + \sum_{n\geq n_0} cz^n,$$

on c és la corresponent constant i $P(x)$ és un polinomi amb coeficients enters positius de grau estrictament més petit que n_0. Aquesta expressió es pot escriure de la manera següent:

$$P(x) + \sum_{n\geq n_0} cz^n = P(z) + \frac{z^{n_0}}{1-z}$$
$$= \frac{(1-z)P(z) + z^{n_0}}{1-z} = \frac{Q(z)}{1-z},$$

on $Q(z)$ és un polinomi de grau com a molt n_0 i que no és divisible entre $1-z$. Per tant, el problema per resoldre és equivalent a demostrar que no existeix $f_A(z)$ pel qual es compleixi una equació del tipus

$$\frac{f_A(z)^2 + f_A(z^2)}{2} = \frac{Q(z)}{1-z},$$

en la qual $Q(z)$ és un polinomi no divisible per $1-z$.

Vegem ara que aquesta igualtat no és possible. Sigui M una fita superior de la funció $\left|\frac{Q(z)}{1-z}\right|$ per $z \in [-1, -1/2]$. Aleshores, existeix $\varepsilon > 0$ pel qual $f_A((-1+\varepsilon)^2) > 2M$, ja que $\lim_{\varepsilon\to 0} f_A((-1+\varepsilon)^2) = +\infty$ (recordeu que A és un conjunt infinit). A més, per a aquest valor de ε, $f_A((-1+\varepsilon))^2 \geq 0$, perquè és un quadrat. Per tant, tenim que

$$\left|\frac{Q(-1+\varepsilon)}{2+\varepsilon}\right| = \left|\frac{f_A(-1+\varepsilon)^2 + f_A((-1+\varepsilon)^2)}{2}\right|$$
$$= \frac{1}{2}(|f_A(-1+\varepsilon)^2| + |f_A((-1+\varepsilon)^2)|) > M,$$

que es contradiu amb la tria de M.